

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**این پایان نامه با همکاری و حمایت صندوق ضمانت
صادرات ایران انجام پذیرفته است.**

دانشکده مدیریت و حسابداری

مرکز تهران غرب

پایان نامه برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته مدیریت بازرگانی

گروه بازرگانی بین الملل

عنوان پایان نامه:

**بررسی تأثیر ضمانت نامه و بیمه نامه های صندوق ضمانت صادرات ایران در
رشد صادرات غیر نفتی**

شهریار نقی زاده ثقفی

استاد راهنما:

دکتر فرخ قوچانی

استاد مشاور:

دکتر حبیب اله دانایی

آذر 1391

(گواهی اصالت، نشر و حقوق مادی و معنوی اثر)

اینجانب **شهریار تقی زاده ثقفی** دانشجوی ورودی سال ۸۹-۸۸ مقطع کارشناسی ارشد رشته **مدیریت بازرگانی**

(کرایش بازرگانی بین الملل) گواهی می نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته ام با نقل قول مستقیماً غیر مستقیم منبع و مأخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد برعهده خویش می دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

دانشجو تأیید می نماید که مطالب مندرج در این پایان نامه (رساله) نتیجه تحقیقات خودش می باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

شهریار تقی زاده ثقفی

تاریخ و امضاء

اینجانب **شهریار تقی زاده ثقفی** دانشجوی ورودی سال ۸۹-۸۸ مقطع کارشناسی ارشد رشته **مدیریت بازرگانی**

(کرایش بازرگانی بین الملل) گواهی می نمایم چنانچه بر اساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و ... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و ... به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

شهریار تقی زاده ثقفی

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می باشد.

تقدیم بہ:

ہمہ کسانی کہ محظہ ای بعد انسانی و وجدانی خود را فراموش نمی کنند

و بر آستان کران سنگ انسانیت سرفرودمی آورند و انسان را با ہمہ

تفاوت ہایش ارج می نہند.

با تقدیر و تشکر از:

استاد راهنما جناب آقای دکتر فرخ قوچانی و استاد مشاور جناب
آقای حبیب اله دانایی که در تمام مراحل انجام پایان نامه با راهنمایی های
بی دریغ شان مرا یاری فرمودند.

چکیده

یکی از عواملی که همواره موجبات نگرانی صادرکنندگان را فراهم می آورد، وجود ریسک های سیاسی و تجاری در روند صادرات آن ها می باشد. چرا که تحقق هر یک از این ریسک ها موجب عدم وصول وجه کالا و خدمات صادره از سوی آن ها می گردد. به منظور تشویق صادرکنندگان به توسعه فعالیت های صادراتی خود و کاهش نگرانی آن ها در این زمینه و ارائه پوشش های لازم به آن ها در مقابل ریسک های سیاسی و تجاری، دولت ها اقدام به ایجاد شرکت های بیمه اعتبار صادراتی می نمایند. روش تحقیق در این پایان نامه، پیمایش از نوع توصیفی و همبستگی است و بر مبنای کاربردی و میدانی صورت گرفته است و ماهیت تحلیلی و توصیفی دارد.

جامعه آماری این تحقیق را کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی تشکیل می دهند که به امر صادرات مبادرت می ورزند و تعداد آن ها نامحدود می باشد. با توجه به گستردگی جامعه آماری نیاز به نمونه گیری احساس شد که برای این منظور با استفاده از فرمول کوکران برای جامعه نامحدود، حجم نمونه را 384 تعیین و با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده، پاسخگویان مورد نظر را مشخص و برای آن پرسش نامه ارسال شد. ابزارهای مورد استفاده عبارت بودند از: پرسش نامه، مطالعات کتابخانه ای، مصاحبه. داده های پژوهش با استفاده از آزمون t تک نمونه ای و ضریب رگرسیون جهت تعیین رابطه همبستگی مورد بررسی قرار گرفتند.

این مطالعه نشان داد با توجه به این که سطح معنی داری خطای آزمون برای سطح اطمینان 0/99 کمتر از 0/01 است، بنابراین می توان گفت که بین خدمات صندوق ضمانت صادرات ایران و رشد صادرات غیر نفتی رابطه معنی داری وجود دارد. هم چنین نتایج نشان می دهد که متغیر خدمات صندوق ضمانت صادرات ایران، 0/43 تغییرات رشد صادرات غیر نفتی را تعیین می کند. ($R^2 = 0/43$)

واژگان کلیدی: بیمه نامه، ضمانت نامه، صندوق ضمانت صادرات ایران، صادرات غیر نفتی

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق

3-1-1- مقدمه.....	3
2-1- بیان مسأله.....	3
3-1- سابقه و ضرورت انجام تحقیق.....	5
4-1- اهداف تحقیق.....	6
5-1- پرسش های تحقیق.....	7
6-1- فرضیه های تحقیق.....	8
7-1- روش تحقیق.....	8
8-1- تحدید موضوع.....	9
1-8-1- قلمرو موضوعی تحقیق.....	9
2-8-2- قلمرو مکانی تحقیق.....	9
3-8-3- قلمرو زمانی تحقیق.....	9
9-1- تعاریف کاربردی واژه ها.....	9
10-1- سازماندهی تحقیق.....	10

فصل دوم: ادبیات نظری تحقیق

بخش اول: کلیات

1-1-2- مقدمه.....	13
-------------------	----

- 13-2-1-2- تعریف بیمه.....
- 14-3-1-2- تعریف بیمه اعتباری.....
- 14-4-1-2- تعریف تضمین (ضمانت).....
- 15-5-1-2- مروری بر وجوه افتراق بین بیمه اعتباری و ضمانت نامه.....
- 15-6-1-2- اساس حاکم بر ضمانت نامه ها.....

بخش دوم: بیمه های صادراتی و نقش آن در توسعه صادرات

- 16-1-2-2- مبانی نظری بیمه های صادراتی.....
- 20-2-2-2- اهداف و تشکیلات بیمه های صادراتی.....
- 23-3-2-2- انواع ریسک های صادرات.....
- 25-4-2-2- انواع ضمانت نامه اعتبارات صادراتی از نظر طول اعتبار.....
- 25-1-4-2-2- تضمین صادرات اعتباری کوتاه مدت.....
- 26-2-4-2-2- تضمین صادرات اعتباری میان مدت.....
- 27-5-2-2- نقش بیمه در توسعه صادرات غیر نفتی.....
- 31-6-2-2- بیمه نامه های اعتباری زمینه ساز رشد و گسترش صادرات غیر نفت.....

بخش سوم: صندوق ضمانت صادرات ایران

- 33-1-3-2- مقدمه.....
- 34-2-3-2- تاریخچه.....
- 35-3-3-2- انواع ریسک های تحت پوشش.....

- 35.....ریسک های تجاری 1-3-3-2
- 35.....ریسک های سیاسی 2-3-3-2
- 36.....محصولات و خدمات 4-3-2
- 36.....صادرکنندگان برای خدمات و محصولات 1-4-3-2
- 36.....بیمه نامه کل گردش صادرات 1-1-4-3-2
- 36.....بیمه نامه خاص صادرات 2-1-4-3-2
- 37.....بیمه نامه صدور خدمات فنی و مهندسی 3-1-4-3-2
- 37.....بیمه نامه بلا اثر شدن قرارداد صادراتی 4-1-4-3-2
- 38.....ضمانت نامه اعتباری تولیدی 5-1-4-3-2
- 40.....محصولات و خدمات برای بانک ها و صادرکنندگان 2-4-3-2
- 40.....ضمانت نامه اعتباری ریالی 1-2-4-3-2
- 40.....ضمانت نامه اعتباری ارزی 2-2-4-3-2
- 41.....بیمه نامه خرید دین اسنادی 3-2-4-3-2
- 41.....بیمه نامه تضمین مطالبات بانک بابت اعتبارات اسنادی دیداری 4-2-4-3-2
- 42.....ضمانت نامه پوشش اعتبار خریدار 5-2-4-3-2
- 42.....محصولات و خدمات برای سرمایه گذاران و بانک ها 3-4-3-2
- 42.....بیمه نامه سرمایه گذاری 1-3-4-3-2
- 43.....محصولات و خدمات برای پیمان کاران و بانک ها 4-4-3-2

- 43.....1-4-4-3-2- ضمانت نامه های بانکی پیش پرداخت و حسن انجام کار.....
- 44.....5-4-3-2- واحد اعتبار سنجی خارجی.....
- 45.....6-4-3-2- واحد اعتبار سنجی داخلی.....
- 46.....5-3-2- نقش صندوق ضمانت صادرات ایران در رشد و توسعه صادرات و به تبع آن در اقتصاد کشور.....
- 46.....1-5-3-2- مقدمه.....
- 47.....2-5-3-2- افزایش ظرفیت های تولیدی.....
- 48.....3-5-3-2- ایجاد اشتغال.....
- 49.....4-5-3-2- ایجاد درآمدهای ارزی.....
- 49.....5-5-3-2- بهبود یا اصلاح وضعیت رقابتی کالاها و خدمات صادراتی صادرکنندگان.....
- 50.....6-5-3-2- کاهش قیمت تمام شده کالاها و خدمات به سبب تولید به مقیاس اقتصادی.....
- 50.....7-5-3-2- صندوق ضمانت صادرات به عنوان بانک اطلاعاتی صادراتی (اطلاع گیری و اطلاع رسانی).....
- 51.....8-5-3-2- تسهیل روند رشد و توسعه اقتصادی.....
- 51.....9-5-3-2- تجمع مطالبات وصول نشده صادرکنندگان.....
- 52.....10-5-3-2- استفاده از اهرم های اقتصادی - سیاسی جهت وصول مطالبات.....
- 52.....11-5-3-2- کاهش هزینه وصول مطالبات.....
- 53.....12-5-3-2- حفظ سرمایه های ملی.....

13-5-3-2- فراهم نمودن شرایط مساعد از طریق ضمانت نامه های خود برای خریداران خارجی.....53

بخش چهارم: تبیین نقش و جایگاه صادرات غیر نفتی در استراتژی های توسعه اقتصادی

1-4-2- مقدمه.....54

2-4-2- انواع صادرات غیر نفتی.....56

3-4-2- نقش و جایگاه صادرات غیر نفتی در استراتژی های توسعه اقتصادی.....58

1-3-4-2- مقدمه.....58

2-3-4-2- استراتژی جایگزینی واردات.....58

3-3-4-2- استراتژی توسعه صادرات.....59

4-4-2- جایگاه صادرات غیر نفتی در اقتصاد کشور.....61

1-4-4-2- نقش صادرات غیر نفتی در استراتژی های توسعه اقتصادی.....61

2-4-4-2- نقش صادرات غیر نفتی در ایجاد اشتغال.....63

3-4-4-2- نقش صادرات غیر نفتی در ایجاد درآمدهای ارزی.....64

1-3-4-4-2- سهم بخش های مختلف صادرات غیر نفتی در ایجاد درآمد ارزی.....65

67.....**بخش پنجم: پیشینه پژوهش**

فصل سوم: روش تحقیق

1-3- مقدمه.....72

- 72.....2-3- روش تحقیق.....
- 73.....3-3- جامعه آماری.....
- 74.....4-3- نمونه آماری و نمونه برداری.....
- 75.....5-3- ابزار گرد آوری اطلاعات.....
- 75.....1-5-3- مطالعات کتابخانه ای.....
- 75.....2-5-3- مصاحبه.....
- 75.....3-5-3- تهیه و تنظیم پرسش نامه.....
- 76.....4-5-3- چگونگی استخراج بیمه نامه و ضمانت نامه.....
- 76.....6-3- روایی ابزار اندازه گیری.....
- 76.....7-3- پایایی ابزار اندازه گیری.....
- 77.....8-3- رابطه فرضیه ها و پرسش ها.....
- 78.....9-3- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
- 79.....10-3- بیان متغیرها.....
- 79.....11-3- محدودیت ها.....

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات

- 81.....1-4- مقدمه.....
- 82.....2-4- آمار توصیفی.....
- 99.....3-4- آمار استنباطی.....

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

110.....	1-5-1- نقد و بررسی فرضیات.....
114.....	2-5-2- نتیجه نهایی.....
116.....	3-5-3- پیشنهادات.....
116.....	1-3-5-1- پیشنهادات کاربردی.....
117.....	2-3-5-2- پیشنهادات به پژوهشگران آینده.....

پیوست ها

.....	پرسش نامه.....
.....	خروجی spss.....
.....	ضمانت نامه اعتباری در قالب فروش اقساطی.....
.....	ضمانت نامه اعتباری در قالب مشارکت مدنی.....
.....	پوشش ضمانت نامه پیش پرداخت.....
.....	پوشش ضمانت نامه حسن انجام کار.....
.....	شرایط عمومی ضمانت نامه اعتبار خریدار.....
.....	بیمه نامه خاص صادرات.....
.....	بیمه نامه سرمایه گذاری.....

فهرست جداول

- جدول 2-1- دسته بندی برخی کشورها بر حسب خصوصی یا دولتی بودن سازمان ضمانت صادرات.....22
- جدول 2-2- صادرات غیر نفتی ایران بر حسب بخش های مختلف در سال های 1375 الی 1387..24
- جدول 3-1- ضریب آلفای کرونباخ.....77
- جدول 4-1- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت.....82
- جدول 4-2- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات.....83
- جدول 4-3- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سابقه فعالیت در زمینه صادرات.....84
- جدول 4-4- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان آشنایی با خدمات بیمه نامه و ضمانت نامه صندوق.....85
- جدول 4-5- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نحوه دریافت بهای کالای صادراتی.....86
- جدول 4-6- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تأثیر عدم اطمینان به شرکت بیمه صادرات و سرمایه گذاری و صندوق ضمانت صادرات ایران بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه87
- جدول 4-7- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تأثیر عدم دریافت به موقع خسارت بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....88
- جدول 4-8- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تأثیر نرخ بالای خدمات بیمه ای و تضمینی بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....89
- جدول 4-9- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تأثیر اطمینان از سوخت نشدن مطالبات به دلیل اعتماد به خریدار بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....90
- جدول 4-10- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تأثیر حجم پایین معاملات و صادرات بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....91

جدول 4-11- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تأثیر اطلاع نداشتن از ضوابط و شرایط بر	92
عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....	
جدول 4-12- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تأثیر صادرات به کشورهایی که هزینه بیمه	93
ای برای آن ها بالاست بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....	
جدول 4-13- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تأثیر پیچیده بودن محاسبات تعیین	94
خسارت و تعیین کارمزد بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....	
جدول 4-14- آماره های توصیفی متغیر های مورد مطالعه.....	95
جدول 4-15- نتایج آزمون t تک نمونه ای.....	99
جدول 4-16- نتایج ضریب همبستگی رگرسیون.....	100
جدول 4-17- نتایج آزمون t تک نمونه ای.....	101
جدول 4-18- نتایج ضریب همبستگی رگرسیون.....	102
جدول 4-19- نتایج ضریب همبستگی رگرسیون.....	103
جدول 4-20- نتایج آمار توصیفی مربوط به آمار صادرات غیر نفتی، ضمانت نامه، بیمه نامه.....	104
جدول 4-21- نتایج آمار توصیفی مربوط به صادرات غیر نفتی.....	105
جدول 4-22- نتایج آمار توصیفی مربوط به بیمه نامه.....	106
جدول 4-23- نتایج آمار توصیفی مربوط به ضمانت نامه.....	107
جدول 4-24- نتایج آمار توصیفی مربوط به جمع خدمات صندوق.....	108

فهرست نمودارها

نمودار 2-1- انواع ریسک های صادراتی.....	24
نمودار 4-1- جنسیت پاسخگویان.....	82

- 83.....نمودار 4-2- میزان تحصيلات پاسخگويان.....
- 84.....نمودار 4-3- سابقه فعاليت در زمينه صادرات پاسخگويان.....
- 85.....نمودار 4-4- میزان آشنایی پاسخگويان با خدمات بیمه نامه و ضمانت نامه صندوق.....
- 86.....نمودار 4-5- نحوه دریافت بهای کالای صادراتی توسط پاسخگويان.....
- نمودار 4-6- میزان تأثیر عدم اطمینان به شرکت بیمه صادرات و سرمایه گذاری و صندوق ضمانت صادرات ایران بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....
- 87.....
- 88.....نمودار 4-7- میزان تأثیر عدم دریافت به موقع خسارت بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....
- نمودار 4-8- میزان تأثیر نرخ بالای خدمات بیمه ای و تضمینی بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....
- 89.....
- نمودار 4-9- میزان تأثیر اطمینان از سوخت نشدن مطالبات به دلیل اعتماد به خریدار بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....
- 90.....
- نمودار 4-10- میزان تأثیر حجم پایین معاملات و صادرات بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....
- 91.....
- جدول 4-11- توزیع فراوانی پاسخگويان بر حسب میزان تأثیر اطلاع نداشتن از ضوابط و شرایط بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....
- 92.....
- نمودار 4-12- میزان تأثیر صادرات به کشورهایي که هزینه بیمه ای برای آن ها بالاست بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....
- 93.....
- نمودار 4-13- میزان تأثیر پیچیده بودن محاسبات تعیین خسارت و تعیین کارمزد بر عدم دریافت بیمه نامه و ضمانت نامه.....
- 94.....
- نمودار 4-14- نمودار هیستوگرام توزیع نمرات ریسک تجاری بیمه نامه.....
- 96.....
- نمودار 4-15- نمودار هیستوگرام توزیع نمرات ریسک سیاسی بیمه نامه.....
- 96.....
- نمودار 4-16- نمودار هیستوگرام توزیع نمرات ریسک تجاری ضمانت نامه.....
- 97.....
- نمودار 4-17- نمودار هیستوگرام توزیع نمرات ریسک سیاسی ضمانت نامه.....
- 97.....
- نمودار 4-18- نمودار هیستوگرام توزیع نمرات بیمه نامه.....
- 98.....

- نمودار 4-19- نمودار هیستوگرام توزیع نمرات ضمانت نامه.....98
- نمودار 4-20- پراکنش تأثیر متغیرهای مستقل در سال های متوالی بر روی صادرات غیر نفتی.....104
- نمودار 4-21- توزیع صادرات غیر نفتی.....105
- نمودار 4-22- توزیع بیمه نامه.....106
- نمودار 4-23- توزیع ضمانت نامه.....107
- نمودار 4-24- توزیع جمع خدمات صندوق.....108

مقدمه:

بسیاری از صاحب نظران اقتصادی بر این باورند که رشد و توسعه اقتصادی کشورها در گرو رشد و توسعه بخش صادرات می باشد و با پذیرش این قضیه می توان اظهار داشت که توسعه صادرات از یک سو نیازمند سرمایه گذاری به منظور رشد و گوناگونی تولیدات داخلی و از دیگر سو شناسایی بازارهای جدید و ورود موفق به آنهاست. در هر دوی این زمینه ها، امنیت و اعتماد صادرکننده و اعطای تسهیلات، تأمین و تضمین سرمایه گذاری ها و کالاهای صادراتی در برابر خطرهای موجود، شرط اساسی جذب منابع و بازده مطلوب آنهاست.

رهایی از اقتصاد تک محصولی و ایجاد تنوع در اقلام صادرات و به طور اخص توسعه صادرات فرآورده های کارخانه ای و صنعتی از ضرورت های عام کشورهای جهان سوم و از ضرورت های خاص ایران می باشد. هم چنین با توجه به سیاست توسعه صادرات غیر نفتی کشورمان، تحقیق در زمینه بیمه اعتبار کالا و انواع ضمانت نامه ها و اثبات اهمیت آن ها را می توان گامی در جهت معرفی هر چه بیشتر این رشته به سازمان های ذی نفع (صادرکننده) دانست.

هدف سازمان های بیمه صادرات توسعه صادرات ملی کشورهاست که از طریق تضمین حمایت در مقابل خطرات بازرگانی و غیر بازرگانی که منجر به ضرر و زیان (به علت عدم دریافت بهای کالای صادر شده) می گردد و هم چنین تسهیلات و تضمین هایی که در رابطه با ارائه خدمات به صادرکنندگان با دو هدف مختلف چه قبل از صدور و چه پس از صدور، تحقق می یابد. ما در این تحقیق رابطه بین خدمات گوناگون (اعم از بیمه نامه و ضمانت نامه) صندوق ضمانت صادرات ایران در رشد صادرات غیر نفتی کشور را مورد مطالعه قرار می دهیم تا در صورت اثبات این امر گامی در جهت گسترش این رشته برداشته شود.

فصل اول:

کلیات تحقیق